

עשרה ניסיונות נתנסה

ניסיון אור כשדים לא התפרש במקראות, למרות שזה הניסיון היחיד בו אברהם אבינו מסר עצמו למיתה עבור כבודו יתברך. וכנראה שיש כוח סמוי בנפש שגרם לניסיונות אחרים להתגבר יותר!

עם שרידי חרב אנחנו, חוונו על בשרנו מוראות עד קצה גבול הסיבולת וידי נשים רחמניות בישלו ילדיהן להשיב נפשן. בזיקוק הטבע האנושי – רחמנא לישובן ממקרים רעים – אדם יציל את נפשו בנפש בנו. כל אהבת הבנים, היא עד הניסיון המר.

ואברהם לא רק עקד את בנו, אלא גם את עצמו עקד. ולא רק עקד, אלא הפיל עצמו לתוך האש הבוהרת, בפועל. והתורה לא מתפעלת.

הלא דבר הוא!

דרך איש ישר בעיניו

וכנראה, עם כל הקושי הגדול, יש כאן מימד של רצון אישי באותה התנגדות להצעתו של נמרוד.

כי זה יסוד בטבע נפש האדם, כל דרך איש ישר בעיניו. כשאדם נוקט דרך, הוא מוכן להקריב עבור אמונתו. אם צריך ילחם ואם צריך יוציא הוצאות. הוא מאמין בדרך.

גם כאשר יסתכן, גם כאשר יראה את מר המות לנגד עיניו, אם מאמין בדרך בכל לבו, לא יתפעל מהמוות.

ואולי, נקודת זכות יש כאן גם לרשעים כים נגרש, רשעים הנמצאים על פתחה של גיהנם ולא עושים תשובה, רואים ולא לוקחים מוסר. כי הם מחזיקים באזני כלב, עבור האמונה שהתו והתאימו לעצמם ולתאוותיהם, יהיו מוכנים להפסיד הרכה.

אמת, כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, אבל לא בעד אמונתו. נמרוד מציע להתכחש לאלוקי השמים והארץ, ואברהם לועג לו.

אברהם מחזיק בתומתו. אבל לא שם הגיע לתכלית בחינתו, הוא נמצא בהגנה על אמונתו וצדקת דרכו, אך טבעי הוא שיעדיף למות ולא לזכב בדרך. אור כשדים לא היה ניסיון של ממש, שהרי הוא מגן על אמונתו וצדקת דרכו, וזה הוא טבעו הבסיסי של האדם.

עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד ככולן. בו בפרק (אבות פרק ה') נשנו עוד סדרות של 'עשרה'. מהן ידועים שלא הוצרכו להרחבה, כמו עשר מכות או עשרה דורות מאדם עד נח שכבר התפרשו בפרשת בראשית, או עשרה דורות מנח עד אברהם שהתפרשו בפרשת נח.

סדרות ה'עשרה' שלא ידועים, נשנו בהרחבה במשנה. עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש – והמשנה מפרטת מה הן. עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואין ידועים, גם אותן המשנה מפרטת.

עשרת הניסיונות של אברהם אבינו, בשונה מיתר רשימות ה'עשרה', לא התפרשו במשנה. הראשונים התחבטו באותו מניין של עשרה, יש מונים את ניסיון אור כשדים ויש גורעים אותו. יש שמנו את 'ויהי רעב בארץ' ויש הסבורים שאינו ניסיון.

דבר מוסכם הוא ברוב הראשונים שהניסיון האחרון היה ניסיון העקידה. אחר שקיבל כרוזא דלעילא 'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה'. אשרי תבחר ותקרב.

אמר פול לכבשן האש

הניסיון הראשון שהתפרש במקרא, היה ניסיון 'לך לך'. לעזוב ארץ מגורי אביו לארץ לא נודעת. אבל היה ניסיון שקדם לו ולא התפרש במקרא, כי אם נמסר בדברי רבותינו. ניסיון אור כשדים.

ועצם זה שהתורה לא מתפארת בכך שאברהם העדיף להישרף חי על קדושת ה', אומר דרשני.

אדם נמצא בודד בעולם, אין איש עמו. גם לא אחיו ובני ביתו, כולם בזים ולא משתווים לדעתו. הרוח השלטת ברחוב גורסת שאין מנהיג לכירה, הוא היחיד שנמצא מהעבר השני. על אמונה זו הוא מושלך לכבשן האש בידי נמרוד ואנשיו.

ודממה. התורה לא מזכירה זאת.

עדיין לא הגיע אברהם למיצוי כוחות נפשו, הדרך ארוכה עד הר המוריה.

תמהני אם יש בדור הזה מי שיודע לקבל תוכחה

טבעו הבסיסי של האדם להתנגד למרות ואדנות. מגיל שאינו יודע לקרוא לאביו ולאמו, כבר יידע הפעוט להתנגד ולסרב. וכבר רבי טרפון תהה אם יש בדורו מי שיודע לקבל תוכחה. כי אם יאמרו לו טול קיסם מבין שיניך, ישיב להם טול קורה מבין עיניך (ערכין טז:).

האופי הזה רקום בכוחות הנפש, פעיל בו משעה שנער ממעי אמו. ואם אדם נכנע ומרכין ראשו, אות הוא כי היפך טבעו עשה. אם מחמת מורא, אם מחמת כבוד ואם מחמת בושת.

כי הטבע הוא למרוד. לא אתם תקבעו ולא אתם תאמרו לי מה לעשות וכיצד, אלא אני אחליט לבדי. ודין גרמא כי בעולם האמת, עתיד האדם להישאל האם המליך את חבירו עליו בנחת רוח (מסכת חובת הקבר פ"ד), כי הקושי להמליך את השני עליך, מר ממוות. אם את המבחן הזה עברת בהצלחה, חלק ניכר מחיי האדם עברו בהצלחה.

ואברהם נדרש לניסיון, עוד קודם ששמע את מהותו, תיכף כשקרא ה' בשמו כבר הודרו להכריז – 'הנני', מקבל אני עליי את אשר תצווה, כנוע אני בפניך, רצוני מבוטל בפניך!

ומתלמידיו יותר מכולם

'הרבה תורה למדתי מרבתי', סיפר רבי חנינא (תענית ז:), 'ומחברי יותר מכולם, ומתלמידי יותר מכולם'. יותר ממה שקיבלתי מרבתי, קיבלתי מהתלמידים שהיו לי.

הורגלנו לחשוב כי ככל שהרב קרוב יותר אל מסירת התורה בהר סיני, ככל שהוא פה קרוב יותר למשה רבינו, תורתו חודרת יותר לנפש התלמיד. מגלה רבי חנינא שתלמידיו עדיפים, מהם קיבל יותר תורה.

איך מבינים זאת?

תלמיד חכם

הבסיס ל'תורתו משתמרת', זו ההרגשה שאתה עדיין לא יודע וצריך לקבל מאחרים. הביטוי של כתר הכבוד בעם ישראל, הערך המקודש והנאצל ביותר בחיי האדם זה 'תלמיד

חכם'. אין שמו 'חכם' גרידא אלא 'תלמיד חכם'. כי תלמידי החכמים באופיים הם כתלמידים הצמאים לדעת.

לשמוע מרבתי, אין זה קשה כל כך. לכך נוצרת ועל דעת כן אדם יושב בישיבה לפניו. לשמוע מהחברים זו כבר 'עבודה', ולקבל מהתלמידים זו דרגה והשגה. רבי חנינא העיר על עצמו שכאשר הצליח לעבד את כוח המרדנות מקרבו, הגה כבר השיג בתורת תלמידיו יותר מתורת רבותיו!

ויהי כמצחק בעיני חתניו

ואם כנים אנחנו כזה, יתבאר כמין חומר ה'צחוק' של חתני לוט, לוקחי בנותיו. הם מספר להם שה' עתיד להפוך את סדום ובנותיה, בואו ונצא מהעיר. הם שומעים והיה נראה בעיניהם שמדובר במשהו לא אמיתי, 'ויהי כמצחק בעיני חתניו'.

הם מכירים את לוט משכבר הימים. הוא שופט בשער העיר, אדם מפוכח הרואה את החיים נכוחה. ייתכן שיחלקו על דבריו ולא יאמינו לתחזיותיו, אבל למה להם לצחק? אם אדם נכבד יזהיר מפני סופה קרובה, ייתכן שלא יאמינו לדבריו אבל לא יצחקו.

ואם התורה מעידה שהם צחקו, אות הוא כי מהות הסירוב שלהם היה צחוק וגניחוך.

ואת היסוד שדרשנו, אנו מוצאים פה. טבע האדם לסרב, להתנגד, להתנגח.

לוט שגה בכך שבא לפני חתניו והודיע להם 'קומו צאו מן המקום'. נפל בלשונו, כי כבר הודיע להם מה לעשות. וכבר התעורר בהם זיק ההתנגדות, 'חמי לא יאמר לי מה לעשות'. כדי לחפות על התנגדותם הביעו את הסתייגותם בצחוק, אין מה לשמוע בקולך.

אילו היה מקדים לספר 'כי משחית ה' את העיר' ואחר כך מציע לברוח, ייתכן שהיו שומעים לו. גם אם היו מסרבים, לא היו צוחקים.

אבל האדם מרדן. גם כשיש כאן סכנת חיים, גם כשסדום נהפכת, יתחילו מיד לומר 'לא'. והתורה שוזרת בין בתרי אמריה את מה שהתרחש מתחת לפני השטח.

יש רצון של האדם להגן על דבריו, ובאותה מידה יש רצון להתנגד לדברי הזולת.

והאדם לא בא לעולם אלא לשבר מידותיו.

נתרם להצלחה
הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

הוצאות הדפסת השיחה השבוע נתרמו ע"י
הרה"ג שלמה בן חמו שליט"א
לע"נ אמו הצדקת מרת אסתריליה בת מסעודה ע"ה
נלב"ע י"ח חשון תשס"ט ת.נ.צ.ב.ה